

Nei de klap

© 2014 Erven Tr. Riemersma

Twadde printing

Ferskynd yn de rige ‘Nije biblioteek’, in mienskiplik projekt fan TDE:
Tresoar, Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum
Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren
Utgjowerij Elikser

Dizze útjefte is in yntegrale werútjefte fan de earste printing, ferskynd yn
1999 by de Koperative Utgjowerij te Boalsert.

Omslachûntwerp: Richard Bos

Utjefte is mei mooglik makke troch subsidzje fan de Provinsje Fryslân yn it
ramt fan it projekt TDE-Edukatyf en de realisasje fan de ôfdieling Frysk op
lezenvoordeljst.nl.

ISBN : 978 90 8954 667 8

NUR : 301

Nei de klap is opnommen yn de digitale biblioteek fan DBNL, sjoch dbnl.org

Eksimplaren binne te bestellen op
elikser.nl
dbnl.org
of by de boekhannel

Neat út dizze útjefte mei fermannichfâldige wurde, opslein yn in automatisearre
gegevensbestân en/of iepenbier makke troch middel fan print, fotokopy, mikrofilm of op
hokfoar oare wize ek, sûnder foarôfgeande skriftlike tastimming fan Tresoar, DBNL,
Utgjowerij Elikser B.V. of de rjochthawwers.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means,
without written permission from the publisher.

Tr. Riemersma
Nei de Klap

NIJE BIBLIOTEEK

Foar Welmoed en Sander

Yn 'e sompe

It hat fannacht wer ferrekte kâld west. Ik koe noait sliepe. Huverje en skeuke, en ast dan wat yn 'e sliep sukkele bist, wurdst iderkear wekker om't ien der ôf moat. Hy knoffelt oer de oaren hinne en giet nei bûten ta. Sels ha 'k der twa kear ôf west, dat komt ek mei fan dy soldaat dy't my de kont fernield hat, ik kin 't skiten net goed ynhâlde. Mar de oaren lykje der like folle lêst fan te hawwen. Wy skite deis seis-sân kear. Miskien komt it fan it iten dat wy krije, woartels fan planten, snilen, poddestuollen, slakken, soms in fisk. Wy binne altyd troch oan 'e skiterij. Deis hindert dat net folle, fielt it wol oankommen, mar nachts, ast krekt wat goed leist, is 't in grut lêst. Ik tink dat Henk yn 'e broek skiten hat. It stjonkt hjir fetgoar en hy is de iennige dy't der net ôf west hat.

Ik lis oan 'e kant, dat is in kâld plak. Neist my leit Martha, dat is noch mar in bern. Se snokkert wolris yn 'e sliep, mar dan lis ik har de hân oer de mûle, want as Claus it heart, dan wurdt er hellige duvels. "Foar lyppotten is hjir gjin plak!" raast er dan. "Moat ik dy fersûpe! Verdammt noch mal!" Neist Martha leit Ineke, dat is al in frou, it is Claus syn frou. Se leit altiten neist Claus en soms neuke se. Dan meie wy net yn 'e hut komme. Henk en Borg en

Jochen en ik teminsten net. “Woest sturthâlde, kloatsek? Soal op do!” Mar as ien fan ’e famkes by ûngelok de hut yn komt, dat fynt er net slim. Dan kinne se fêst leare hoe’t it moat, seit er. As se grut binne, sil er har ek snippe. Martha is safier noch lang n’t, mar Ilse wurdt al grut. Dat ha ’k sjoen doe’t se fan ’t simmer de klean út wosk. It wie in aardich droege dei en de dize wie wat oplutsen, wy koenen de heuvels yn ’e fierte sjen. Ilse krige wat tsjûkere boarsten, it wienen gjin spieren, dêr wienen se te puntich ta. En se hie ek in pear lange, swarte hierren op har prûm. Se sêch dat ik har opnaam. “Hâldst dy stil, no Ake?” sei se. “Claus hoecht it net te witten.” Ik hyt eigentlik fan Auke, mar Mark fûn dat leau ’k te slim of te nuver en hy makke der Ake fan. Ik ha ’t sa mar litten, it wie my wol goed. Auke, dat wie it jonkje út Drachten, en dat is der al lang net mear.

No wurdt Claus wekker en hy komt oerein. It giet net sa foarsichtich, Ineke krijt in dûst en stoot tsjin Martha oan. Ilse, dy’t oan ’e oare kant fan Claus leit begjint yn ’e sliep te eamelen. “Verdammt noch mal!” ropt Claus, “wat stjonkt it hjir aldergodferfloktst! Wa hat hjir yn ’e broek skiten?” Hy krûpt op hannen en fuotten ta de hut út. Ik hear him gapjen. No sil er him útrekke en om him hinne êgje yn ’e dize op oft er ek wat sjucht. Mar der is tink neat te sjen, it is op ’t heden moarns noch tsjuster. En hy sil op it uterste harkje oft der ek ûngewoane lûden binne. Wy moatte altiten wach wêze, kinst noait witte wannear’t der in fijân komt. Mar der liket neat bysûnders te wêzen. Hy lit him wat troch de knibbels sakje en begjint wer te âljen: “Kom ferdomme út dy stjonkhoale wei! Wa hat my hjir godfergeemje de keet beskiten?” Wy komme allegear

oerein en krûpe de hut út. Ineke earst. Se mei dan Claus syn frou wêze, se is like skitende benaud fan him as de oaren. Ineke moat it foarbyld wêze, seit Claus, it foarbyld dêr't de jongere fammen fan leare kinne. As se net persys docht wat er seit, dan slacht er har mei de flakke hân yn 't gesicht, of hy stompt har fûl op 'e boarsten. Dat skynt ferrekte sear te dwaan, want dan springe de triennen har yn 'e êgen. Gûle docht se net, want dan slacht er har noch fûlder. Gjinen mei gûle. Gjinen mei fertriet ha. Dan wurdst slop en dan giest nei de kloaten, seit Claus.

Wy krûpe efter Ineke oan ta de hut út en stelle ús op, sa't Claus dat wol. It is noch skimerich en ferhipte kâld. Wy moatte allegear de broek sakje litte en Claus bûcht him wat foaroer en sjucht en rûkt. It is Henk, dat hie 'k wol tocht. Claus jout him in dúst dat er fan 'e pôle ôf stroffelt en yn 't wetter dondert. "Waskje dyn kont en klean, goarlak!" Henk giet kopke ûnder. Hy baait nei de wâl ta en wasket de broek en de kont. Mei in toppe snilen behimmelt er him. Dan lûkt er him omheech op 'e wâl. De lippe trillet him, mar hy sil net gûle. As er dat docht, dan trapet Claus him wer it wetter yn, dat wit er wol. Foar sloppelingen is hjir gjin plak, seit Claus altiten. Hy stiet no gnyskjend te sjen hoe't Henk de klean út docht en se útwringt. De ûnder- en boppebroek en dan himd en trui. De jas hie er gelokkich net oan, dy kin er aanst oer de wiete boel hinne dwaan. As it hjoed net al te kâld wurdt, dan sille de klean him oan it liif wol droegje. Wy hawwe wol wat ekstra klean, mar dy binne foar needgefallen. En dat is dit net, dit is in stomme kloatestreek fan Henk. Elkenien moat der nachts út te skiten, dat witst dochs?

De hut stiet op in pôle yn 'e sompe. Dy pôle is net grut, in meter of tsien by fyftjin. Doe't wy hjir fan 't maityd kamen, wie er helendal bewoeksen mei lange snilen en strûken. Wy ha yn 'e midden ús hut boud, mar sa min mooglik fernield. Dat fan fierôf sjucht gjinien wat. It is hjir eigentlik altiten dizich. En tichteby komme kin in frjemd net. Dan moatst it paad troch it moeras witte, en dat witte wy allinnich.

Wy hienen in lange, kâlde winter trochbrocht yn Trier, mar Claus sei, wy moasten nei it plattelân, dêr wie mear iten te finen. Dit plakje is net persys wat Claus woe, mar feilich is it hjir wol. En wy ha altyd wetter. Op 'e hegere grûn fynst mar selden wetter en yn 'e stêd is it wetter bedoarn.

Wy kamen oer de heuvels en fûnen dizze grutte poel mei snilen. Wy dronken wat wetter en doe sêgen wy ek fisken swimmen. Dat like net sa beroerd! Wy sêgen dat der midden yn 'e poel in eilantsje wêze moast, want der woeksen strûken. Mar koest dêr komme? Borg fûn doe dat paadsje, it rûn net helendal oan it eilantsje ta troch, mar mei dea hout út 'e bosk ha wy it lêste ein paad makke en doe hienen wy in prachtich plak. It paad is likegoed gefaarlik. Moatst krekt witte wêr'tst rinne moat, oars gliidst by it paad del de sompe yn. Wy gonne ek noait allinne op stap, altiten mei trije man of mear. En wy ha tou en stokken mei om ien út 'e sompe te skuorren. As in frjemd hjir komme soe en hy fûn it paad àl, dan fersûpte er fêst.

Claus jout opdrachten. Henk, Borg, Jochen en Ilse moatte fiskersark meinimme en besykje om wat te fangen. Fan it paad ôf en dan rjochts om 'e poel hinne, sit fisk. Hy nimt sels de oare famkes mei om yn 'e bosk te sykjen om iten.

Poddestuollen, en woartels of blêden fan planten. Ik moat mei Ineke thúsbluwe om it dak fan 'e hut ticht te meitsjen. Claus hat fannacht drippen op 'e kop krigen. Ik ha net fernommen dat it reinde, mar hy kin gelyk ha. It is hjir ek sa fochtich yn 'e sompe, it dript altiten yn 'e hut, en foaral no't it kâlder wurdt.

Claus is in goeie lieder, hy wit wat elkenien wurdich is. Hy nimt sels de famkes mei dy't har net goed rêde kinne, de lytse Martha, mar Hanny ek, dy doocht net mei de harsens en eamelt altiten wat yn harsels. Prate docht se noait. Lize dy kreupelt, ik tink dat har poat brutsen west hat. Dom is se oars net, mar om't se sa ûngelokkich rint, wurdt se net foar fol oansjoen. En dan Monika, dy is sechstjin en ek wol aardich snoad, mar se is net om oan te sjen, se hat in keale kop. Claus sil Monika opdracht jaan om op Lize te passen en dan hâldt er sels Martha en Hanny by him.

Ilse hat er by de jonges set, want Ilse is de iennige dy't troch de jonges foar fol oansjoen wurdt. En Ineke fansels, mar dat is om't se Claus syn frou is. Henk en Jochen binne net sokke grutte ljochten. Wat is dat no fan sa'n Henk om yn 'e broek te skiten! Borg sit in goede kop op, mar Borg docht soms dingen dêr't er net goed oer neitocht hat. Hy brûst der samar yn op. Dat kin him noch wolris mei Claus yn botsing bringe. Ek al om't Borg soms de êgen net fan Ineke ôfhâlde kin. Ik tink dat Borg in pear jier âlder is as ik, hy kin it teminsten al helje. Ik ha him in kear sjoen, doe siet er tusken de snilen oan 'e kul te lûken en hy sei fan: "Ineke, Ineke, Ineke!" En doe skeaten der in pear snotbongels ta syn kul út. "Kinsto it al helje?" frege er doe't er my yn 't êch krige. "Nee," sei ik.

Ik tink dat Claus my wol fertrout, hy lit my by Ineke bliuwe. Mar hy wit fansels ek wol dat ik noch neat kin. Of fertrout er my dochs net en hopet er dat ik my tsjin Ineke ferprate sil? Claus sjucht Borg en my as in bedriging fan syn macht. No noch net, mar op 'en doer wol. As wy sterker wurden binne. Dat 's stom fan him, ik sil Claus net ôffâle. As ik Claus mei syn groep ferline jier net moete hie, hie 'k fêst al dea west. Claus is in goeie lieder, dat wit Borg ek wol, dat wit elkenien. Claus set ús oan 't wurk en hy wol net lije dat wy slop wurde. Net grine, net seure, net oer foarhinne prate, allinnich tinke oan hjoed en moarn. Soms is er wat wreed, dat is sa.

Claus bynt Martha oan Hanny fêst en dy oan himsels, dan komme Monika en Lize oan it tou. De swiersten yn 'e midden, hat Claus útfûn. As dan de earsten of de lêsten by it paad delglide, kinne de grutsten har der wer út lûke. Borg, Henk, Jochen en Ilse sette harsels ek oan in tou. In meter of twa dertusken, oars kin de iene de oare meilûke as er fâlt. "Bilen!" ropt Claus, en dêrnei: "Messen!" Elk moat syn ark omheech hâlde. Wy ha fan 't winter in izerwinkel fûn en wy ha in hele foarried oan messen, bilen, blikiepeners en skjirren. Ik woe wol dat wy ek in haachs-kjirre by ús hienen om snilen te knippen, mar dy ha wy no krekt net, en in snoeiskjirre hie ek ferrekte handich west. "Okee, fuort!" Claus giet earst mei syn groep en dan Ilse mei de trije jonges. Se binne al gau yn 'e dize weiwurden. It wol hjoed ferrekte min ljocht wurde, en dan sil it ek wol kâld bliuwe.

"Wêr lekt it?" freegje ik Ineke. Se seit neat, se sjucht oer it paad út. Ik gon de hut yn en fiel oan it tek. It fielt wiet,

mar dat is gewoan. It hat fannacht kâld west en wy ha hjir mei ús allen lein te sykheljen en te wasemjen. Ik sjuch gjin ljocht troch it tek, mar it is bûten fansels ek noch te tsjuster. Ik fiel ek net dat der in gat of in kier yn sit. Mar dêrom kin it fansels wol lekkje. "Ineke, wêr lekt it?" freegje ik nochris. Se jout gjin antwurd. Ik krûp út 'e hoale wei. Se stiet noch te sjen, en der is allang neat mear te sjen. "Ineke!" rop ik. "Wy moatte oan 't wurk!" Se keart de holle om en sjucht my eigenwiis oan. Wat soesto, pjut, liket se te tinken. Se wol sels seze wat wy dwaan moatte tink, no, doch dat dan! As wy strak it wurk net dien ha, krije wy op ús kop! Ik skep wat wetter op en drink. Eigentlik ha ik mear honger as toarst, mar der is neat te iten. Snilen binne bêst te iten as se jong binne, mar it is no djip yn 'e hjerst, se binne taai as lear. Ik pluk wat snilen en stek se yn 'e mûle. Ik bied Ineke ek in pear oan. Se skuort se yn lytse hoekjes en triuwt se stadich yn 'e mûle. Mar se komt net fan 't plak. "It lekt helendal net," seit se. "Hy lult mar wat." "Kutshit!" sis ik. "Mar wy sille dochs wat dwaan moatte, hy rint de boel strak nei." Se knikt, mar se docht neat.

Ik kin net boppe-op it tek sjen, dêr bin ik te lyts ta. Ineke soe it wol kinne, mar dy docht neat. Ik krûp de hut wer yn en fiel oan it tek. Wy hawwe stamkes út 'e bosk helle en dêr dwarsstokken op lein en der twigen trochhinne flochten. Dêr ha wy de snilen op fêstset. Dat hat it de hele simmer holden en wy koenen droech sliepe, ek al ha der in pear bêste buien west. Mar wy sitte no al in ein yn 'e hjerst op en it waar kin wolris minder wurde. Dy snilen binne ek ferwylge en yninoar skronfele, se keare it reinwetter net mear lykas earst. Wat moat ik? Ik kin wol nije snilen snije,

mar dy binne like min. It sil dochs wol moatte, ik kin net neat dwaan. "Ik sil snilen snije," sis ik tsjin Ineke. Se stiet mei de rêch nei my ta mei de hân oan it tek en makket rare lûden. Se koarret fynkôge snilen en slimen út. "Bist mislik?" freegje ik. Dan sil 'k it wurk dus allinnich dwaan moatte. Kutshit! "Ik tink dat 'k in bern ha moat," seit se. "Fan koarjen krijst gjin bern," sis ik. "Hâld dyn freet!" seit se. "Alde pake prûm, wat soesto dêr fan witte?" Dêr fersint se har mei, ik haw it alris meimakke dat in frou in bern krige, ik wit ek wol dat it net fan 't koarjen komt. Mar ik bin nidich om't ik der allinnich foar opdraai, en ik bin eigentlik noch it aldernidichst dat ik noch sa lyts bin, ik kin fan bûten ôf de midden fan it tek net rikke.

Ik byn mysels in tou om 'e mul en set de ein fêst oan ien fan 'e dragende stammen fan 'e hut. As ik al yn it wetter trûzelje, kin ik mysels teminsten wer omheech lûke. It mês haw ik mei in toutsje om de pols bûn. In stik ark weitôgje, dat betsjut twa dagen foarby fan iten, sa binne de regels. Ik kin net tefolle snilen fuort by de hut wei snije, dan komt er te iepen te stean, ik moat besykje safolle mooglik oan 'e râne fan 'e pôle te snijen, hjir en dêr wat, dat der gjin grutte gatten komme. Ik meitsje it tou wer los en doch de klean út. Ik kin der noch sa om tinke, ik donderje fêst in kear by de wâl del en dan sit ik fierder mei wiete klean. Ineke sjucht nei myn kul. Dy is mar lyts en der sit noch gjin hier om. Ik fiel my ûngelokkich om't se my noch in lyts pyst fynt. Ik ha my dochs in heel jier allinnich ret. Mar ik doch krekt of haw ik gjin erch yn har sjen. Ik lis my it tou wer om 'e mul en begjin te snijen.

It moat no sawat midden op 'e dei wêze. De tichte dize is

stadichoan oplutsen en ljochter as no wurdt it fêst net mear. Ineke is útkoarre en se helpt my. Se hellet de snilen by my wei en leit se oer it tek hinne. Se hyt my om wat tûken te snijen, dy moatte der oerhinne, oars waaie de snilen fuort. Mar eigentlik moatte wy hjir net tefolle yn 'e wylgen omsnoeie, dy jouwe krekt wat beskûl. Tsjin 'e wyn en tsjin frjemde êgen. Wy soenen prikken út 'e bosk ha moatte, mar dat kin no net. Wy meie net beide by de hut wei en ien allinne oer it paad, dat is te gefaarlik. Ik sis it tsjin har: wy moatte oant moarn wachtsje, dan kinne wy prikken út 'e bosk helje. "Is er bang dat er fersûpt?" freget se. Ik jou gjin antwurd. Se is de frou fan 'e lieder en se stiet op it twadde plak. Mar op harsels stelt se neat foar. In pear dikke titten hat se, no ja, mar lang n't sa grou as ús mem harres. Ik wit noch wol dat ik ús mem gauris sjoen ha op in sneintemoarn as se let fan 't bêd ôf kaam. Se hie in swarte broek oan en in swarte bh om. Us mem hie grouwe titten en in grouwe kont! Ineke koe wol yn ús mem fersûpe, sa'n mêgere spiker is it. Mar wy binne allegear mêger, dat is sa. Wy krije temin iten, en wat wy ite sit te min yn. Jierrenlyn doe't der noch genôch blikiten wie, doe wie it goed. Mar ik moat dêr net oan tinke, net oan ús mem en net oan blikken mei iten, want dan wurd ik slop.

Ik snij noch mear snilen en strui se yn 'e hut út. Wy soenen rûchte ha moatte om oer de flier te dwaan, dy snilen jouwe net waarm op. Mar rûchte is hjir hast net. Dan doch ik de klean oan, want ik bin stjerrende kâld.

Ineke hat de koarre ophimmele. Ik mei der net oer prate, hat se sein.

It wurdt op 'e nij skimerich, en dan komme de oaren

werom. Krektsa efterinoar as op 'e hinnerreis. Der bongelt har no wat op 'e rêch, dat der is aansent iten. Ik hoopje dat der fisk is, dat helpt tsjin 'e honger. Lytse Martha teantet heel foarsichtich oer it paad. De skuon dy't se oan hat binne har fierste grut, mar der wie oars neat te finen. Wy ha fan 't winter allegear in pear nije skuon út in winkel socht. Hege, want dy binne it bêste, mar foar de lytse poatsjes fan Martha wie neat te finen. Harres binne like grut as mines.

“Wurk dien?” freget Claus. “Ja,” sis ik, “dat is te sizzen, dy snilen droegje út, dy keare it wetter net as der aansent kloate rotwaar komt. En wy moatte deade prikken út 'e bosk helje om oer de snilen te lizzen, oars waaie se fuort.” Hy seit neat, hy sjucht nei it tek en dat liket him nei 't sin te wêzen. “Sitten gean,” seit er. “Sekken leegje.” Ik bin it meast benijd nei de fangst fan Borg-en-dy. Dat fâlt net ôf, se ha in stik of acht fiskjes fongen. It binne mar lytse, mar it koe minder. Se ha ek kikkerts en wat slakken. De fisken hawwe se yn kuorkes fongen, dy binne fan wylgeteannen flochten. Dat is in heel wurk, it duorret wol twa dagen foar'tst ien klear hast. Mar se dogge it wol. It punt is allinnich dat der sa'n stomme fisk yn swimme moat. Dêr moatst soms oeren op wachtsje. De groep fan Claus hat poddestuollen en woartels fan planten. Se ha ek noch in pear hânfol beien.

Claus makket alve heapkes fan wat syn ploech opfandele hat. De heapkes binne ûngelike grut. Hy en Ineke en Monika krije wat mear, se binne âlder en grutter, dat se moatte mear iten ha. Dan krijt Claus it mes en snijt de fisken en kikkerts yn moaten. Elk wachtet geduldich oant Claus him syn protsje oanwiist. Gjiniën is sa dryst om mar

ta te taasten, want dan jout Claus him in haal mei it mês oer de hannen, en dat is flymskerp.

It is no sawat in jier lyn dat ik Claus-en-dy moete haw. It wie lykas no djip yn 'e hjerst. De winter soe gau ynfâle en ik wie bang dat ik dy net trochkomme soe. De oare winters hie ik poer allinnich troch brocht, mar ik sêch der tsjin oan om dat nochris te dwaan. Twa jier lyn hie ik de simmers by Jean en Lotsy taholden. Mar se wienen beide dea gien en ik hold it dêr net mear út. Stom miskien, want ik hie dêr in bêst plak en der wie winterfoarried. Ik hie Lotsy nei bûten ta slepe moatten en har earne bedobje en dan de maityd ôfwachtsje. Mar dat hele tahâlden by Lotsy-en-dy, dat wie healwiis en ûnecht, ik woe net bliuwe. Ek net doe't se dea wienen. Se makken dat ik my in lytse jonge fiede en dat woe 'k net. Ik woe grut en sterk wêze. Dat ik bin fierder reizge, it easten yn lykas de iere maityds dêrfoar. De winter oerfoel my en ik hie suver neat te iten. De natoer wie wol dwaande te betterjen, mar winters wie der sa goed as neat. It wie in gelok dat ik dy hele simmer goed iten hân hie, ik koe in stomp ferneare, mar oan 'e ein fan 'e winter wie ik sa rûpsk as in kat en sa slop as in dweil. It wie gekkewurk om der allinne op út te gean. Allinne koest net oerlibje, ast siik rekkest, of in wûne oprûnst of ast gjin iten mear hiest. Boppedat moast altiten op fijannen betocht wêze, dat sliepe doarst eigentlik net.

Nei de winter reizge ik fierder en ik kaam yn 'e heuvels tusken Lúksemboarch en Trier. Der wie genôch iten te finen, ik hie wol in winterfoarried oanlizze kinnen, mar ik doarst it net oan om wer in winter troch te bringen op it plattelân. Ik moast in skûlplak sykje dat ik yn alle gefallen

beskutting hie tsjin 'e wiette en de kjeld. Doe bin ik nei Trier gien, of wat dêr fan oer wie. As hienen se in fleanmasine fol bommen op 'e stêd fâle litten, sa sêch it der út. It ferwûndere my oars net. Breda, Den Antwerp, Philipville... Platsmiten en útbaarnd, sa lei it derhinne, al dy stêden. Mar slimmer wie dat de stêd ek fierhinne leechhelle wie. De minsken dy't net dearekke wienen, hienen safolle mooglik meinommen en wienen fuortset, nei it plattelân ta. En neityd sille der noch wol oare kloften folk troch de stêden gien wêze om nochris alle leechhelle winkels troch te sneupen. Dat ha wy ek dien, destiids.

Ik fûn yn Trier in bernewein en dêr mitere ik myn hawwen en hâlden yn: blikken mei fruit foaral dy't ik yn in winkeltsje fûn hie, in pear ekstra skuon, in reinjas, in broek en in trui. Ik socht om in gaadlik plak yn in efterôfstrjitte, dêr't ik oerwinterje koe. Mar it mocht net te fier fan it wetter ôf wêze, want ik soe út en troch in amer wetter helje moatte. En ik woe sjen oft ik wat tekkens fine koe. Want de winters wienen ferrekte kâld. Stoke koest net, al dy huzen hienen sintrale ferwaarming en dy wie allang sprongen, en alle gasliedingen wienen sprongen. Dan soest al in hûs mei in iepen hurd fine moatte en hout stoke.

Doe't ik in pear dagen yn Trier omswalke hie, stie ik op in middei ynienen foar Claus en syn groep. Se wienen mei har tolven, in oermacht. Mar se wienen der min oan ta. Se stroffelen foarút. Ik wie mar in lyts fintsje, ik wie hast trettjin of krekt trettjin – myn jierdei fâlt yn novimber –, mar ik hie wol leard om foar mysels op te kommen. Ik tocht, ik moat se oerdonderje, miskien kin ik se kwyts reitsje. Dat ik sette de bernewein stil en gyng der foar stean om myn spullen te beskermjen en ik rôp: "Kutshit, kloatkanker!"

Wat wolle jim dan, hin? Wat wolle jim?” Ik hie twa messen oan 'e broeksriem te hingjen, in flymskerp fleismes en in bajonet, dy't ik meinommen hie fan dy soldaat dy't my de kont kapot makke hat. Ik wachte ôf. As der in messesmiter by wie, dan wie ik de lul, mar as se it liif oan liif útfjochtsje woenen, dan koe ik wol twa dea ha foar't it oan my ta wie. Wienen der twa dy't har opofferje woenen? It like in gammel en úthongere soadsje. Doe stapte de grutste fan it stel nei foaren, dat wie Claus, sa't ik letter hearde. Hy hie in bern op 'e earm. Dat lei er foar syn fuotten del en doe stiek er in hân op. “Gjin oarloch! Verdammt noch mal!” sei er. Hy prate sa likernôch as de Dútsers dêr't ik twa jier mei libbe hie. Ik stiek de hân ek op. “Earewurd?” rôp ik. “Earewurd!” rôp er werom. Doe bin ik op him tastapt en ik haw him de hân jûn. En dêrnei de oaren. It wie in gok, foar 't selde wienen se my fan efteren oanfâlen, mar ik moast de gok nimme.

Ik frege wat se woenen, en it die bliken dat wie itselde 'as ik: in wyn- en wetterticht skûlplak foar de winter. Se hienen twa by har dy't der echt min oan ta wienen, dy soenen sa-wy-sa wol deagean, mar foar de oaren wie der noch hoop. Ik krige betrouwen yn 'e takomst. Mei in ploech minsken koenen wy oerlibje, de helte op it hûs passe en de oare helte op rôftocht út. Wy fûnen in skûlplak foar de nacht en ik lei har myn plannen foar. Doe die bliken datst dy Claus wat omsichtich oankomme moast. Doe't er murk dat guodden fan syn folk mei omtinken nei my harken en miskien tochten dat ik it goed foar 't snotsje hie, waard er poernidich. “Ik bin de lieder!” raasde er. “Sûnder my hienen jim allegear al dea west!” Hy sei it tsjin syn eigen minsken, mar it boadskip wie dúdlik foar my bedoeld. As

ik yn 'e groep bliuwe woe, dan moast ik gjin grutte bek ha. Dy jonges fûnen my miskien wol in hele held, mar as hy har opdracht joech om my fannacht de strôt út te snijen, dan dienen se dat fêst. En ik tink mei rjocht, dy Claus wie wol in jier of fiif âlder as de measten en hy hie har troch de tiid skuord. Ik sei: "Wy dogge fansels sa't Claus wol."

De oare deis lei Claus ús syn plannen foar: wy soenen in skûlplak sykje earne op in hoeke dêr't wy in goed útsjuch hienen en dat net tefier fan 'e rivier lei. Wy soenen om bar op it hûs passe en om bar op rôftocht útgean. Krekt sa't ik it útsteld hie, mar hy brocht it as syn eigen plan. De iene helte fan 'e ploech kaam ûnder lieding fan Borg, fan 'e oare helte wie Claus sels de baas. Ik kaam by Claus yn 'e groep. Hy wie tink bang dat ik my oars baasmeitsje soe, hy woe my by him ha. Mar hy hoegde net bang te wêzen, ik hie der gjin ferlet fan om baas te spyljen. Ik woe oerlibje.

Wy fûnen in ridlik goed hûs, net fier fan 'e rivier ôf. Wy rjochten ús yn op 'e earste etaazje, dat wie handich want fijannen soenen earst de trep op moatte foar't se by ús wienen. En it hûs hie in efertúntsje, dêr koenen wy ús stront kwyt.

Dat bern dat Claus yn 'e earms hie doe't ik mei de groep yn 'e kunde kaam, is al gau stoarn. Claus hat opdracht jûn om it bern in moai ein fuort te bringen en der wat planken en stiennen oerhinne te smiten. Letter is der noch in jonge stoarn, ik leau dat dy fan Kwark hiet, mar dat kin ek wol in skelnamme west ha. De oaren binne de winter allegearre goed trochkommen. Wy hawwe dien sa't Claus útsteld hie. Ik bin gjin haatdragend man. Claus pikte myn ideeën, mar hy fierde se better út as ik kinnen hie. Wy hawwe alle winkels troch west om foarried. Oan messen, tekkens, klean en

skuon wie noch genôch te finen, mar iten wie der in ferrekt lyts bytsje mear. Blikken mei fruchten wienen faak noch wol te iten, ek al stienen se bol, mar blikken mei fleis wienen bedoarn.

Claus wie in apart man, dêr wie ik fuortendaliks al efter kommen. Hy hold dat ploechje bern dy't sawat like âld wienen as ik byinoar en soarge derfoar dat se yn libben bleauwen, mar hy koe der perfoarst net oer dat der oan syn gesach twivele waard. Dan koe er raar om him hinne ramaaie, en it wie dan te hoopjen dat er net tafallich in mês of in ein hout yn 'e hân hie. Syn frou, Ineke, tichele er soms ek ûngenedich ôf en op in kear doe't er har echt op it sear komme woe, moast se krûm stean oer de tafel en doe neukte er har fan efteren. Wy wienen der allegear by en dat makke it foar Ineke fernederjend. Mar dat net allinnich, hy koe har wol ferniele. Ik raasde: "Net dwaan! Do makkest har kont stikken!" Want dat wie my ek oerkommen by dy soldaat. Hy gniisde my út: "Ik stek him net yn har kont, kloatsek, sjuch mar." Ja, doe sêch ik it wol, it skytgatsje siet heger. Mar ik wist net dat it by in frou ek fan efteren koe, dat hie ik noch noait sjoen. Ik skamme my foar myn stommens.

Wy hawwe ús bêst dien op it tek, Ineke en ik, mar it hat neat jûn, it begjint no oan alle einen en kanten te lekken. Wy sille hjirwei moatte. Neffens Borg komt it wetter ek heger. As er gelyk hat, dan kinne wy aansent net mear mei droege fuotten oer it paad komme. Mar wat slimmer is, de hele pôle kin ûnder wetter komme. En dan is it dien. As wy nachts yn 'e wiette lizze, wurde wy sa siik as in hûn. Dan binne wy meikoarten allegearre dea.

Mei Henk komt it net goed, liket my ta, hy skyt him útinoar, it rint him as wetter ta de kont út en hy kin de broek sa gau net iens delkrije. Hy hat in toppe rûchte yn 'e broek treaun sa't ik him oanret ha en dy ferfarsket er út en troch, mar it is behelpen en it komt sa net klear. Hy hâldt der gjin iten yn. Moatst goed drinke, hat Claus sein, en dat is wier, mar likegoed, as alles wat der fan boppen yn giet der fan ûnderen like hurd wer út rint, dan hâldt er gjin krêft oer en wurdt er siik. En siik is itselde as dea. Dat ha 'k al sa faak meimakke, in sikenien ret it net. Ja, yn 't earst-oan koe dat noch, yn in grutte groep, en as der noch in dokter of in ferpleechster wie. Mar no kin it net mear, al dy âlde lju binne dea. Der is gjinien dy't noch ferstân fan sykten hat. It iennige dat wy witte is: ast siik wurdst, giest dea.

Hjoed hat Claus Borg en my elk mei in groep om iten útstjoerd. Ik ha Monika, Ilse en Lize by my. Dat binne de bêste froulju dy't wy yn 'e groep ha. No, Lize is kreupel, mar se hat in goed ferstân. En mei it fiskjen makket it net út dat se kreupel is, dat is meast sittend wurk. Monika, dy docht alles watst tsjin har seist, persys sa, net mear en net minder. Se is helendal keal, sels op har prûm hat se gjin hier en se moat dochs wol sechstjin wêze. Nei alle gedachten hat se in sykte, of hat se slim siik west. Ut harsels seit se noait wat, no, altiten better as Hanny dy't de godgânske dei eamelt. Gjiniën fan 'e jonges hat aardichheid oan Monika, Claus ek net. Elkenien griist fan dy keale kop.

Ik helje de wylgeteannen fûken út 'e sek en partsje se om. Elk twa. No moatte de klean út want wy moatte it wetter yn baaie om de fûken te plak te setten. It bêste plak is in smelle trochgong tusken de snilen of modderwâlen. Wy